

Kirja-arvosteluja

Poliittisia puheenvuoroja EMUsta

MARTTI HETEMÄKI

VTT, ylijohtaja

Valtiovarainministeriö

Erkki Tuomioja (1997): Markka vai Euro?
Tulisiko Suomen liittyä Euroopan talous- ja rahaliittoon. Hakapaino.

Esko Seppänen (1996): EMU - Lintu vai kala? Forssan kirjapaino.

Erkki Tuomiojan ja Esko Seppäsen EMU-kirjat eivät pyri olemaan taloustieteellisiä analyyseja EMU-hankkeesta. Sen takia ei olekaan kovin reilua, että arvioin näitä kahta kirjaa ennen muuta ekonomistin lähtökohdista.

Esko Seppäsen kirja sisältää lukuisia teemoja, mutta puutun vain kahteen keskeiseen. Ne ovat: EMU ja talous sekä EMU ja poliittinen liitto.

Kirjassaan ja myös muissa yhteyksissä Esko Seppänen myöntää, että talouden toimintaympäristö on rahamarkkinoiden vapautumisen myötä perusteellisesti muuttunut. Hän ei väitä, että kelloa voitaisiin kääntää taaksepäin ja palata säännösteltyjen rahamarkkinoiden oloihin. Lähtökohdat pohdittaessa Suomen EMU-valintaa ovat siis:

- markkinat määräävät nyt valuutan arvon

- Suomi ei voi eristäytyä markkinoista

Suomen vaihtoehdot ovat pelkistäen:

1 EMU eli kiinteät kurssit suhteessa muihin EMU-maihin tai

2 Kelluvat kurssit joko ERM:in puitteissa tai sen ulkopuolella

Seppäsen kirja keskittyy luonnollisesti itse EMU-vaihtoehdon käsittelyyn. Kirjassa on paljon hyviä sitaatteja siitä, mitä Euroopan johtavat poliitikot ja mm. keskuspankkijohtajat ovat EMUsta todenneet. Se on myös kirjan heikkous; johtopäätöksiä ja väittämiä perustellaan enemmän lainauksilla kuin hyvillä perusteluilla. Tämä pätee erityisesti Seppäsen keskeiseen väittämään, jonka mukaan EMU johtaa poliittiseen liittoon. Se voi olla monen EU-virkamiehen ja poliitikon jossain vaiheessa toteama pyrkimys, mutta siitä ei seuraa, että EMU johtaa poliittiseen liittoon. Currie (1997) perustelee hyvin mm. historiallisiin kokemuksiin nojaten, minkä takia ei ole syytä olettaa EMUn johtavan liittovaltioon. Palaan tähän teemaan jäljempänä.

Seppäsen ajatukset EMUsta ovat osin yksi-viivaiset mutta selkeät, mutta osin ne ovat myös hämmentäviä tai hieman ristiriitaisia. Tätä valottaa seuraavaa otos kirjasta. Sivulla 49 Seppänen toteaa, että: "EU-integraation syveneminen talous- ja rahaliitoksi ei ole kapitalismin dopingia vaan sen jarrut." Seuraavalla sivulla hän toteaa: "EMU on pääomien vapautta. Se on myös salakavalaa pakkoa sitä kautta, että korot ovat markkinavoimien ideologia."

EMUn ulkopuolelle jäämisen vaikutuksia Seppänen ei paljon käsittele. Hän kuitenkin toteaa mm.:

- "Hintoja nostamalla, inflaatiolla siis, ei työllisyys parane." (s. 45)

- "Nimelliskorot eivät kuitenkaan vastoin pääministerin luuloa mene Saksan alle, ja vaikka menisivätkin, sitä kautta ei Suomeen tule sellaista korkoelvytystä, että rakenteellinen työttömyys helpottuisi." (s. 46)

Nostan hattua Seppäselle siitä, ettei hän populistisesti yritä tarjota EMUn ulkopuolelle jäämistä lääkkeeksi Suomen pahaan työttömysongelmaan. Seppäsen suurin huoli onkin poliittinen ja se, että EMU johtaa poliittiseen liittoon. Tottakai yhteinen raha ja rahapolitiikka tulevat lähentämään EMU-maita sekä taloudellisesti että poliittisesti. Taloudellinen logiikka sen puolesta, että EMU johtaa liittovaltioon on kuitenkin hataraa.

Perustelut EMUn johtamisesta poliittiseen liittoon taloudellisten voimien seurauksena ovat lähinnä kahdenlaisia:

- EMU edellyttää pitälle vietyä veroharmonisointia EMU-maiden kesken, mikä edellyttää suurta poliittista yhteisymmärrystä

- EMU edellyttää yhteistä finanssipolitiikkaa ja budjettia, josta päättämiseksi tarvitaan puolestaan yhteinen hallitus

EMU-maat tulevat varmaan ottamaan askeleita mm. pääomaverotuksen yhtäläistämiseksi.

Mutta on naivia ajatella, että yhteisen rahan takia EMU-maat voisivat eristäytyä jonkilaiseksi saarekkeeksi globaaleilla pääomamarkkinoilla.

Myöskään yhteiselle, nykyistä EU:n budjetin suuremmalle budjetille on vaikea löytää kunnan perusteluja. Suhdannepolitiikkaa maat voivat harjoittaa kansallisen finanssipolitiikan keinoin. Jos EU ottaisi vastattavakseen taantumaa joutuvien maiden talouksien elvyttämisen, veisi se helposti ns. no bail out-lausekkeen – jonka perusteella EU tai jäsenmaat eivät saa ottaa vastattavakseen minkään jäsenmaan julkisen sektorin vastuita kontolleen - uskottavuuden.

EU:n piirissä harjoitetaan toki finanssipolitiikan koordinaatiota jo tänä päivänä. Se ilmenee mm. budjettikurista huolehtimisena, mikä kyllä korostuu entisestään EMUssa.

On kuitenkin vaikea nähdä, mitä lisähyötyä EU-tason finanssipolitiikka esim. maakohtaisen häiriön tapauksessa voisi tuoda. EU-tason tulonsiirtopolitiikan tehottomuudesta on päinvastoin lukuisia varoittavia esimerkkejä. Paine onkin ehkä enemmän EU:n finanssipoliittisen vallan siirtämiseksi takaisin kansalliselle tasolle. Erkki Tuomioja tekeekin kirjassaan merkittävän ennustuksen, kun hän arvioi, että EU:n yhteinen maatalouspolitiikka tulee lakkaamaan.

Tuomiojan ajatus on myös, että EMU johtaa liittovaltioon. Kuten edellä totesin, tätä ajatusta on taloudellisesti perusteltu sillä, että EMU vaatii nykyistä suurempaa yhteistä EU:n budjettia. Kun rahat ovat entistä enemmän yhteisessä pussissa, tarvitaan tämän päättelyn mukaan yhteistä hallitusta päättämään yhteisistä rahoista. Yhteinen hallitus on puolestaan sama kuin liittovaltio. Mutta kuten Tuomiojakin toteaa, on hyvin epätodennäköistä että suureen yhteiseen budjettiin, jolla mennään.

Toinen Tuomiojan esille nostama teema on EMU ja turvallisuus. Kuten Tuomioja toteaa,

Suomessa on ajateltu, että EMU-maat muodostavat EU:n sisärenkaan. Tällöin EMU voi josain määrin toimia NATOn korvikkeena; EMU on köyhän miehen NATO. Toisaalta Tuomioja sanoo, että sodat on aina rahoitettu painamalla rahaa. Kun sitä ei enää voida tehdä kuin koko EMUn suhteen, niin EMU sitoo siihen osallistuvat maat myös sotilaallisesti yhteen. Tästä olen hieman eri mieltä. Kyllä Suomi voi eristäytyä sodasta, vaikka NATOon kuuluvat EMU-maat olisivatkin osallisena sodassa. Muuten, setelirahoitusoptio poistui rahamarkkinoiden vapautumisen myötä. Poistivatko tehokkaat globaalit rahamarkkinat siis myös sodanuhan maailmasta?

Niinkuin kaikista uusista asioista, on EMUs-takin monia uskomuksia ja myyttejä. Osa niistä on päässyt myös Erkki Tuomiojan kirjaan. Yksi näistä myyteistä on se, että Suomi on muita EU-maita dollaririippuvaisempi. Kerroin viime vuonna aikakauskirjan sivuilla, miksi tämä uskottavan tuntuinen myytti on tilastojen valossa perätön.

Toinen usein toistettu myytti on, että yhteinen raha sopii USA:lle, koska siellä työvoima liikkuu muttei EU:lle, koska työvoima ei liiku yli rajojen. Tätä myyttiä sekä Tuomioja että Seppänen kuljettavat eteenpäin. Mutta kuten olen tämän aikakauskirjan sivuilla aikaisemminkin todennut, USA:ssa osavaltioiden välinen muuttoliike on reaktiota lähinnä rakenneluontoiisiin – ei suhdanneluontoiisiin – häiriöihin. Seppänenkään ei kuitenkaan tarjoa rahapolitiikkaa ja valuuttakurssijoustoja lääkkeeksi rakenteellisiin häiriöihin. Toisin sanoen USA:n

sisäinen muuttoliike ei ole ollut valuuttakurssijouston korvike.

Kaikesta huolimatta sekä Esko Seppäsen että Erkki Tuomiojan kirja tarjoavat paljon ajatelmisen aihetta. Erkki Tuomiojan tietäen hän olisi varmasti halunnut mennä vielä pidemmälle ja syvemmälle kirjassaan. Mutta suuren valiokunnan ja suurimman eduskuntaryhmän puheenjohtajalta käsillä oleva kirja on kyllä ihan kunnioitettava saavutus. Esko Seppänen tunnustaa mielestäni aiempaa selvemmin talouden realiteetit. Hän näkee, ettei kelloa voida kääntää taaksepäin, ettei inflaatiolla voida Suomen työttömyysongelmaa hoitaa ja että EU-maiden julkista velkataakkaa on välttämättä alennettava tuntuvasti.

Rahamarkkinoiden vapautuminen oli monessa mielessä paljon suurempi muutos kuin EMU. Se vähensi talouspoliittista ja samalla poliittista itsemääräämisoikeutta ratkaisevasti. Valuuttakurssit siirtyivät hallituksilta ja keskuspankeilta markkinoiden päätettäväksi. Pienet maat ovat voineet todeta valuuttojensa heiluvan tavalla, jota on vaikea perustella taloudellisten fundamenttien muutoksilla. Tätä taustaa vasten EMUa voidaan pitää realiteettien tunnustamisena. EMU on tietysti paljon muutakin, ja tuosta muusta Seppäsellä ja Tuomiojalla on paljon sanottavaa.

Kirjallisuus

Currie, D. (1997) *The Pros and Cons of Emu*. EIU, London.